

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.04.1998, sp. zn. 26 Cdo 732/98, ECLI:CZ:NS:1998:26.CDO.732.1998.1

Číslo: 35/1999

Právní věta: Povinnost tvrzení a povinnost důkazní jsou procesními povinnostmi, o kterých je soud povinen, je-li to třeba, účastníka řízení poučit (§ 5 o. s. ř.). To platí i tehdy, jestliže žalovaný uvádí, že na něj přešlo právo nájmu bytu, avšak netvrdí všechny rozhodné skutečnosti potřebné pro posouzení důvodnosti jeho procesní obrany. Tvrdí-li žalovaný v rámci této obrany, že nemá vlastní byt, je na žalobci, aby prokázal opak.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 21.04.1998

Spisová značka: 26 Cdo 732/98

Číslo rozhodnutí: 35

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Poučovací povinnost soudu, Povinnost důkazní, Povinnost tvrzení

Předpisy: 40/1964 Sb. § 706 odst. 1 99/1963 Sb. § 5

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě byl změněn rozsudek Okresního soudu v Karviné, jímž byla zamítnuta žaloba, kterou se žalobce domáhal vyklizení bytu č. 10 v domě č.p. 1535 v K., a to tak, že odvolací soud žalobě vyhověl, když povinnost vyklidit byt měla být splněna v patnáctidenní lhůtě. Současně rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (výrok o výši nákladů odvolacího řízení opravil v postupu podle § 211 a § 164 o. s. ř. usnesením, doručeným zástupcům účastníků současně s citovaným rozsudkem). Odvolací soud vyšel ze skutkového zjištění, že žalobce je vlastníkem domu, ve kterém je umístěn byt, a domáhá se vyklizení tohoto bytu z titulu ochrany svého vlastnického práva (§ 126 odst. 1 o. z.). Žalovaný tvrdil, že na něj po smrti jeho matky přešlo právo nájmu bytu (§ 706 odst. 1 o. z.). Odvolací soud pak zaujal stanovisko, že je věcí osob, které uplatňují právo z přechodu nájmu bytu, aby prokázaly obě podmínky, na které ustanovení § 706 odst. 1 o. z. tento přechod váže, tedy že tyto osoby žily s nájemcem v den jeho smrti ve společné domácnosti a že nemají vlastní byt. Vzhledem k tomu, že řízení v takové právní věci je ovládáno zásadou projednací, jsou účastníci povinni tvrdit skutečnosti a navrhopvat pro ně důkazy. Iniciativa při shromažďování důkazů leží zásadně na účastnících, kteří tedy mají povinnost tvrzení a povinnost důkazní. V dané věci však žalovaný nesplnil svou povinnost tvrzení, neboť v řízení netvrdil, že v den smrti nájemkyně bytu - jeho matky - neměl vlastní byt. Přitom neunesení břemene tvrzení o této skutečnosti nutně musí způsobit vydání žalovanému nepříznivého rozhodnutí, neboť má za následek, že podstatná podmínka pro přechod nájmu bytu, spočívající v tom, že žalovaný v den smrti své matky neměl vlastní byt,

nebyla prokázána. Proto odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobě vyhověl.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný včasné dovolání, které opírá o důvody uvedené v ustanovení § 241 odst. 3 písm. c), d) o. s. ř. Uvádí, že splnění podmínek pro přechod nájmu bytu podle ustanovení § 706 odst. 1 o. z. měl soud zkoumat z úřední povinnosti, a namítá, že skutečnost, že žalovaný v rozhodné době vlastní byt neměl, byla mezi účastníky nesporná; tato skutečnost též vyplývá z některých provedených důkazů. Žalovaný tedy navrhoval, aby dovolací soud doplnil dokazování a poté napadený rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání je přípustné podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř., že jsou uplatněny dovolací důvody upravené v ustanovení § 241 odst. 3 písm. c), d) o. s. ř. a že jsou splněny i další náležitosti dovolání i podmínky dovolacího řízení (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal a shledal dovolání důvodným. Proto zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Dovolací soud se ztotožňuje s právním názorem odvolacího soudu, že v důsledku uplatnění projednaní zásady mají účastníci občanského soudního řízení povinnost tvrzení a na ni navazující důkazní povinnost ohledně skutečností, z jejichž existence vyvozují pro sebe příznivé právní důsledky, a že nesplnění povinnosti tvrzení má za následek vynesení rozhodnutí, nepříznivého pro účastníka, který tuto svou procesní povinnost nesplnil. Existence uvedených procesních povinností se podává i z ustanovení § 120 odst. 1 o. s. ř., podle kterého jsou účastníci povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Povinnost tvrzení i povinnost důkazní jsou povinnostmi procesními a proto se na ně vztahuje ustanovení § 5 o. s. ř., podle kterého soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech. Lze dodat, že občanské soudní řízení směřuje ke spravedlivé ochraně práv a oprávněných zájmů účastníka (§ 1, § 6 o. s. ř.). Proto v případě, že účastník uplatňuje v řízení jasně vymezené subjektivní právo, avšak netvrdí skutkové okolnosti, potřebné pro posouzení existence tohoto práva, je povinností soudu jej o povinnosti tvrdit tyto skutečnosti (a nabídnout k nim důkazy) poučit. Účastník, který tvrdí, že v určité době neměl vlastní byt, nenese ohledně této skutečnosti důkazní břemeno. Pokud by druhý účastník toto tvrzení popřel, nesl by sám důkazní břemeno ohledně tvrzení, že žalovaný vlastní byt měl.

Nelze tedy souhlasit s dovolatelem v tom, že by soud měl zjišťovat rozhodné skutečnosti z vlastní iniciativy; takovou povinnost, jejímuž uplatnění by odpovídala zásada inkviziční (vyšetřovací), zákon soudu neukládá. Je však nepochybné, že odvolací soud, jemuž bylo zřejmé, že žalovaný uplatňuje právo nájmu bytu, nabyté způsobem upraveným v ustanovení § 706 odst. 1 o. z., přičemž z opomenutí netvrdí všechny rozhodné právní skutečnosti, a který žalovaného o povinnosti tvrzení nepoučil, postupoval v rozporu s ustanovením § 5 o. s. ř. Řízení tedy trpí vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241 odst. 3 písm. b/ o. s. ř.), přičemž k takové vadě dovolací soud přihlédně, i když nebyla v dovolání uplatněna (§ 242 odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).

Dovolání nelze přisvědčit v tom, že by tu byly dovolací důvody, upravené v ustanovení § 241 odst. 3 písm. c), d) o. s. ř. pokud by totiž žalovaný nevznesl i přes výše zmíněné procesní poučení tvrzení o tom, že nemá vlastní byt, bylo by právní hodnocení věci provedené odvolacím soudem správné a dovolací důvod upravený v ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. by dán nebyl. Lze též uvést, že odvolací soud nevycházel ze zjištění, že by žalovaný vlastní byt v době matčiny smrti měl, ale vycházel ze skutečnosti, že žalovaný neexistenci vlastního bytu netvrdil; nelze tedy dovozovat, že by rozhodnutí soudu nemělo oporu v provedeném dokazování (§ 241 odst. 3 písm. c/ o. s. ř.), neboť se – pokud jde o existenci vlastního bytu žalovaného – v důsledku nedostatku tvrzení žalovaného o žádné dokazování neopírá. V této souvislosti dovolací soud zastává názor, že povinnost tvrzení je třeba splnit vůči soudu; tvrzení vznesená v korespondenci s jiným účastníkem řízení ke splnění této

povinnosti nestačí.

Z uvedeného je zřejmé, že řízení předcházející vynesení napadeného rozsudku je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241 odst. 3 písm. b/ o. s. ř.). Proto nezbylo, než dovolání vyhovět, napadené rozhodnutí zrušit a věc vrátit odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1, věta za středníkem, § 243b odst. 2 o. s. ř.), v němž je pro něj právní názor dovolacího soudu závazný (§ 243d odst. 1, věta druhá, o. s. ř.).